

23 коп.

М. МИХАЙЛОВ

**ПОВІСТЬ
ПРО**

„Динамо”

КНИСФ. "НАШИ В ЕВРОКУБКАХ"

Михайло
МИХАЙЛОВ

**Повість
про
„ДИНАМО“**

«Здоров'я»
Київ 1969

КЛІСФ. "НАШІ В ЕВРОКУБКАХ"

За сорок років свого існування київське «Динамо» — чотириразовий чемпіон і триразовий володар Кубка країни з футболу — здійснило те, що було не під силу жодному з клубів союзних республік. Майже від дня свого зародження ця команда постійно відзначалася чимось особливим, неповторним: дивовижним сполученням мужності й романтизму, азарту й холодного розрахунку, раптового спаду і настійного пошуку нового.

Так уже повелося, що ми, нерідко, розповідаючи про команду, забуваємо про долю окремих гравців. А тим часом кожна команда — це люди зі своїми радощами і прикрошами, надіями і розчаруваннями.

Саме про тих, хто беззавітно віддав свої найкращі роки футболу, хто не шкодував себе в ім'я слави рідного клубу, хто високо підносив честь радянського спорту, й розповідається в цій книжці.

7A8.5
M69

7-3-3
47-БЗ-4-69М

КИТВСЬКА
КНИЖКОВА ФАБРИКА №1

Гранди європейського футболу

Схеми наставників чемпіонів

„Селтік“ наже: „Молодці“

Радість Гезе Калочаї

Всі гравці й тренери, що побували в Англії на чемпіонаті світу, повернулися додому сповнені вражень. Віктор Маслов виклав на стіл купу схем з лише йому одному зрозумілими кружальцями та стрілками.

— Це,— пояснив він,— мої університети. Я тут фіксував принципові схеми розміщення й пересування гравців усіх команд, що їх випало побачити. Я хочу точно знати, хто якої манери дотримується, який обсяг роботи виконує кожний футболіст, який сенс його пересування й діапазон дії.

І якщо Маслова запитували, навіщо це все, він ухильно відказував:

— Побачимо, побачимо. А може, й згодиться. На нас чекають відповідальні зустрічі з найкращими європейськими клубами.

— Я ще не знаю,— казав Маслов,— з ким нас зведе жереб у боротьбі за європейську корону. Але та команда,

безумовно, матиме у своїй грі особливості своєї національної збірної. Отже, треба наперед знати, від кого й чого сподіватися.

Не лише тренер, але й гравці, повернувшись із Англії, захоплено розповідали про світовий чемпіонат, нових зірок. До тонкощів аналізувалася гра Боббі Чарльтона — не тільки найкращого півзахисника чемпіонату, але гравця, в діях якого виявилось найновіше й найпрогресивніше у футбольному житті світу.

— Головне, що вирізняє Боббі, — розповідав Сабо, — це те, що він грає дуже просто й дуже корисно. Його витривалість просто дивна. Зроду такого не бачив. Чарльтон не тільки диспетчер, але й бомбардир. Бразілець Діді роздавав м'ячі розумно, з розрахунком, але не брав участі в обороні, а англієць грав скрізь. Він став центральним захисником, тут-таки переходив у півзахист, зав'язував комбінації, підключався в атаку і бив по воротах. Характерним для Боббі є те, що, ведучи м'яча, скажімо, правою ногою і вдаючи, ніби пасуватиме нею (напрямок угадати не так важко), він несподівано посилає його лівою ногою в таке місце, яке вигідніше для розвитку атаки.

Та при всій любові до атаки Чарльтон рідко виходить на її вістря. Він завжди у другій лінії, за спинами нападаючих, і це дає йому змогу добивати м'яча чи перехоплювати його, коли оборона супротивника відбиває атаку англійців. Для Чарльтона відстань до воріт не має значення, він б'є з будь-якого місця.

Так, далекий удар завжди сильний, м'яч летить з великою швидкістю. Воротарі часто запізняються з кидком, а коли й встигають прореагувати, то не в силі взяти м'яча намертво. Отже, його можна ще й добити у ворота.

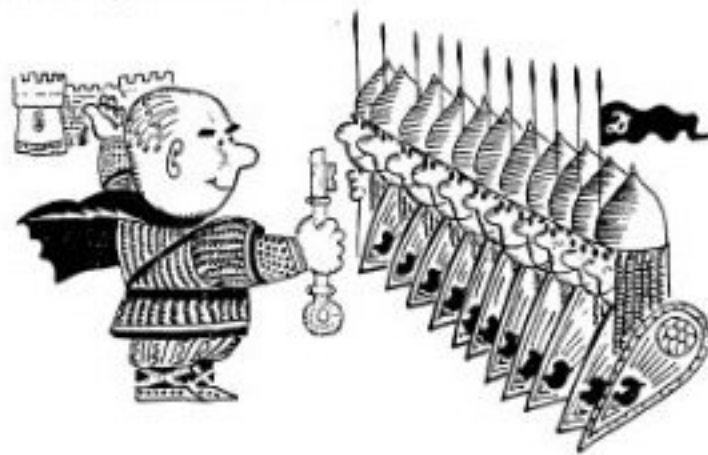
Крім того, далекий удар не вимагає довгої підготов-

ки, його виконують з тої частини поля, де гравців менше, щоб забезпечити собі зручну позицію

І, нарешті, між тим, хто б'є, та воротарем завжди багато гравців, воротар погано бачить м'яч. І цілком зрозуміле його запізнення. Воротареві часто здається, що нападаючий чи півзахисник не зважиться пробити з відстані 20—25 метрів.

Такі удари для півзахисників стають тепер обов'язкові. Півзахисник — активний учасник атаки. Однак він не має ні права, ні змоги часто вриватися в штрафний майданчик супротивника. Це ризиковано. Отож, коли хочеш своїм «вогнем» допомогти команді — навчись обстрілювати ворота здалека. Далекий удар має два варіанти. Є «удар відчаю» — коли форварди безперервно штурмують чужі ворота і ніяк не можуть забити гол,

Віктор Олександрович МАСЛОВ

Відоме скрізь мистецтво ваше,
Що силу й волю всім дає.
І недарма в народі кажуть:

Наш Маслов каші не псує,
Противнику ж — заварить кашу!

а тоді хтось не витримує і раптом б'є здалеку — просто так, навмання. І є, так би мовити, запланований далекий удар. Згадайте лишень, як і за яких умов атакував Юрій Войнов. Такі удари, взяті на озброєння свідомо, не мають нічого спільного з «ударами відчаю» і приносять чималу користь. Хіба випадково так часто б'є здалека Ейсебіо? Звісно, що ні. Але такий удар вимагає досконалої виконавської майстерності. А ця майстерність може з'явитися тільки в тому разі, якщо команда повірила в ефективність далекого удару.

Отже, чемпіонат світу показав, що тепер, як ніколи раніше, важлива боездатна лінія півзахисту. Другий важливий висновок — артистизм зі всією очевидністю поступається місцем перед раціональним футболом — простим, ощадливим, цілеспрямованим. Команди, що орієнтуються на таку гру, вийдуть переможцями. Це зайвий раз підтвердив фінальний матч між німцями й англійцями. І вже не окремі зірки роблять погоду, а дружні зусилля всіх гравців, усіх ліній. Тож і комплектування команд має бути інакшим. Хіба не відмовився англійський тренер Альф Рамсей від послуг багатьох відомих гравців, навіть таких, як Гривз, задля справжніх бійців, хоч вони й програвали зіркам з погляду техніки?..

Гравці збірної запевняли товаришів:

— Уже не виправдують себе зтяжні сольні рейди з обведенням кількох суперників. Нині кращі команди користуються швидкими передачами м'яча і саме в такий спосіб підвищують швидкість гри. Сольний рейд досить тривалий, і суперник встигає згрупувати свої сили.

Заслуговує на серйозну увагу кожної команди ще й принцип взаємозамінності. Ось характерні приклади: стопер Боббі Мур здійснює далекі рейди вперед, веде

1964 року Віктор Банников був визнаний найкращим воротарем країни. Йому вручено приз редакції журналу «Огонек».

атаку. Ейсебіо, визнаний бомбардир, багато сил віддає обороні. Воронін, півзахисник, виступає в ролі стопера. Тіловик Беккенбауер забиває голи. Все це не випадково, воно підказане логікою розвитку футболу. Та коли той чи інший гравець залишає своє «насаджене» місце починає виконувати за сумісництвом нову роль, його ділянка поля має бути убезпечена від неприємностей. Отже, той, хто на якийсь час його замінює, теж повинен володіти додатковою спеціальністю. Тепер без найширшого універсалізму обійтися не можна. Хокейний стиль почав переважати і в футболі. І коли вже говорити про універсалізм, то він у першу чергу торкається півзахисників. Вони насамперед зобов'язані вміти робити все: грати на перехваті, швидко контратакувати, розподіляти м'ячі, оборонятися, бити по воротах, вести атлетичну, жорстку боротьбу, змінювати напрямок атаки тощо..

Динамівці наочно уявляли собі, яким є сьогодні великий футбол Європи. Зазнавши 1965 року поразки в розіграші Кубка володарів Кубків, вони, природно, мріяли реабілітувати себе в очах спортивної громадськості. Їх честолюбні мрії підігрівало ще й те, що новий турнір був набагато складніший від попередніх. Якщо команда другої ліги ще може інколи заволодіти Кубком, то серед національних чемпіонів випадкових переможців не буває.

Кияни могли сподіватися чого завгодно, але тільки не того, що підніс їм недобрий жереб: перший суперник — «Селтік». Так, саме той «Селтік», що вибив їх з кубкового турніру. Той самий «Селтік», що здолав непереможну команду Еррери і став у Європі чемпіоном чемпіонів. Той могутній, грізний «Селтік», який тепер замірявся на титул найсильнішої клубної команди світу. Було від чого засумувати. Але...

— От і добре! — вигукнув Маслов. — Я дуже радий. Тепер ми зведемо рахунки з шотландцями. Удруге не дамо себе обхитрувати!

Він ще добре пам'ятав розгром в Глазго у 1965 році, пам'ятав сумну нічию з шотландцями в Тбілісі і крах своїх надій. І тепер самолюбивого тренера заповіла жадоба реваншу. З купи схем були відібрані і стали настільними саме ті, що характеризували британців.

«Селтік» не здогадувався про зміни, які сталися з його знайомим. Тимчасом динамівці навчились боротися за м'яч і за позицію на всьому полі протягом усіх дев'яноста хвилин матчу. Вони навчились мобілізуватися на кожну гру, незалежно від сили суперника, не розслаблюватися навіть при явній гольовій та ігровій перевазі, повністю віддаватися грі, наполегливо домагатися своєї мети.

І ще вони зрозуміли, що самої техніки і тактики

вже замало для серйозних перемог у великому футболі. Потрібен ще й міцний характер. Колективний бійцівський характер. І він у них тепер також був.

І ось вони зішлись. Знову в Глазго. Багато давніх знайомих, але й немало нових облич. Шотландці, наприклад, не мали уявлення ні про захисника Володимира Левченка, ні про нападаючих Анатолія Бишовця і Анатолія Пузача, ні про воротаря Євгена Рудакова. Про якості молодих динамівців вони могли тільки здогадуватися, судячи хоч би з гри півзахисника Федора Медвідя, що протаранив шотландські ворота у складі збірної СРСР. Але, може, то був лише випадок?..

Цей матч спостерігали мільйони глядачів. І вони ледве повірили своїм очам, коли протягом кількох хвилин обидва Анатолії — Бишовець та Пузач забили в сітку «Селтіка» по м'ячу. Мільйони глядачів побачили зразок сучасної атаки, сповненої витонченості й пристрасі. «Селтік» кинувся в бій з люттю пораненого тигра. З такою сильною командою кияни ще ніколи не зустрічалися. Ювелірна техніка шотландців поєднувалася з відчайдушною сміливістю й неймовірною працездатністю. Здавалося, динамівцям не минути лиха навіть і при такій великій форі.

Однак пристрась одних нашттовхнулася на меншу пристрась других, залізний характер — на такий самий твердий характер, незламна воля — на незламну волю — і «Селтік» поліг.

Того дня динамівці піднялися до рівня найкращих європейських футбольних клубів. Про них заговорила світова преса. Адже команду, що перемогла «Селтік», можна було віднести лиш до однієї категорії — найвищого міжнародного класу.

Повторний матч, у Києві, тільки зміцнив славу «Динамо».

От і розвічано міф про непереможність одного з найсильніших клубів Європи «Селтіка» (Глазго). Кияни продовжують боротьбу у розігрітті Кубка європейських чемпіонів. Першими поздоровили динамівців шотландські футболісти.

На сто тисяч місць реконструйованого Центрального стадіону претендували понад чверть мільйона тих, хто хотів побачити «матч року». Вже за кілька кварталів глядачів зустріли міліційні кордони.

Шість таких кордонів стояло по дорозі до стадіону, і вони забезпечили ідеальний порядок. Такий самий порядок панував і на трибунах стадіону. Але тільки до тієї хвилини, доки м'яч не пішов мандрувати по полю. І тут зі всіх ярусів полинув громоподібний рев ста тисяч голосів. Часом він на мить ущухав, щоб тут-таки

вдарити з новою силою. І так аж доти, доки Бишовець сквитав гол, забитий Ленноксом. 1:1. Остаточна перемога «Динамо»! Остаточна поразка «Селтіка»! Шотландці плакали, а кияни обіймалися на очах своїх земляків. То була справді грандіозна перемога, і знесилені динамівці розуміли: хоч би що спіткало їхню команду надалі, цієї сторінки вже не викреслити з літопису великого футболу.

В наступному турі жереб звів переможців «Селтіка» з польським чемпіоном «Гурніком» з міста Забже. Коли принесли телеграму з цим повідомленням, Маслов скривився. Мабуть, він гадав, що тепер, коли його хлопці на піднесенні, їм потрібен сильніший суперник — скажімо, «Реал» чи «Бенфіка», бо потім, коли настане весна, динамівцям важче буде настроюватись. А може, він згадав про те, як кілька років тому динамівці програли товариський матч цьому ж таки «Гурнікові». Мовляв, хто знає, який ще сюрприз він піднесе.

В цей час на порозі з'явився Вадим Соснихін. Маслов вигукнув:

— Вадику, знаєш, з ким нам грати? З «Гурніком»!

Соснихін похмуро сказав:

— Ну от, тільки цього бракувало.

— Еге ж, — процідив лікар команди Сергій Попов, — варіант не з найкращих.

Гарматні удари Йосипа Сабо не раз приносили перемогу динамівцям.

А от поляків не дуже лякала перспектива поєдинку з переможцем «Селтіка». Їх тренер Гезе Калочаї зробив у пресі досить оптимістичну заяву: мовляв, якщо кияни перемогли шотландців, то чому б нам у свою чергу не перемогти киян? А грати «Гурнік» уміє.

Але згодом настроїв обох тренерів змінився — принаймні назовні. Маслов з очевидною повагою ставився до майбутнього суперника, однак пам'ять послужливо підказала подробиці поразки, що її зазнали динамівці в Польщі. Так, програли. Ну й що ж? По-перше, матч був товариський, а це значить, що його команда не мобілізувала тоді всіх своїх ресурсів. По-друге, грали в дуже незвичний для киян час — уранці, та ще й просто з автобуса на поле. По-третє, долю поєдинку вирішив пенальті. По-четверте, того дня поляки відзначали якесь свято, і дух матчу був миролюбний. Коротше кажучи, та давня поразка ще ні про що не свідчить...

Не так оптимістично висловлювався і доктор Калочаї, коли приїхав зі своєю командою до Києва. Він казав:

— Ми не покладаємо особливих надій на завтра. Ми уважно читали все, що про вас пише радянська й зарубіжна преса, і, як мені здається, склали собі досить точне уявлення про київське «Динамо». Ми знаємо, який сильний кожен з ваших гравців і яка небезпечна команда в цілому, і ще ми знаємо, що коли нас спіткає поразка, вона нікого в Польщі не здивує і ніхто нас за неї не засудить. Адже всі розуміють, що ваша команда сильніша. У мене в команді всього чотири зірки, а у вас одинадцять. Ось у чому біда. Майже ніяких шансів.

Чи подіяли на Маслова лестощі, чи вдалося Калочаї приспати його пильність? Хотілося вірити в щирість угорця. Хоча б уже тому, що оцінка, яку він дав команді, відповідала дійсності. Справді, в складі «Динамо» було

Капітан динамівців Андрій Біба — кращий футболіст країни 1966 року.

чимало дуже сильних майстрів. Що ж до «Гурніка», то лунка слава супроводжувала тільки Любанського. Та й хоч як би там було, а такий собі скромний «Гурнік» не міг іти ні в яке порівняння з блискучим «Селтіком». Можна припустити, що саме цей факт у поєднанні з улесливими словами Калочаї викликав у динамівців дещо примирливий настрій.

Матч, природно, викликав великий інтерес. Знову київський «стотисячник» був переповнений. Але цього разу факелам горіти не судилось. Динамівців не можна було впізнати — розслабилися. Вони, мабуть, уже не мали сумнівів щодо результату матчу, особливо після того, як на перших хвилинах м'яч побував у воротах поляків після гострого прострілу Віталія Хмельницького. Скидалося на те, що гру «зроблено».

Часом і один вартий сімох.

Поляки ж поводитись інакше. Вони розуміли, з ким мають справу, і грали рішуче, вдаючись до пресингу по всьому полю. Юний Любанський зачарував усіх. Його білявий чуб бачили то на лівому, то на правому фланзі. А ще за хвилину невгамовний Влодек таранив київську оборону по центру. Агресивний, азартний, наполегливий, він майже незмінно виходив переможцем у поєдинках з динамівськими захисниками, демонструючи широку й змістовну гру. І таки забив «свій» м'яч.

Однак динамівці були не дуже спантелічені тим, що «Гурнік», як з'ясувалося, не такий уже й слабкий. Вони діяли спокійно. Але одноманітно. І навіть після першого пропущеного гола не відмовилися від академічності.

А от коли Любанський провів другий м'яч, усе раптом змінилось. Кияни забігали, заквапились, в них прокинувся бойовий дух. Загроза поразки змусила їх стрепенутись. І тоді «Гурнік» був майже притиснутий до своїх воріт. Атаки накочувались одна на одну. Аж ось, коли матч уже наближався до кінця, заяснила надія,

що буде все-таки нічия: м'яч перетнув лінію воріт. Але румунський суддя вирішив не зараховувати цей гол і призначив пенальті: за гру рукою, завважену перед тим. Що ж, пенальті, то й пенальті! Адже битиме Сабо. Цей не схибить.

Сабо гола не забив.

І це було так неймовірно, що глядачі не відразу прийшли до тями. Не хотілося вірити своїм очам.

Отже, програш. Після сенсаційної перемоги над «Селтіком» така несподівана розв'язка. Не врятувала динамівців і нічия у повторному матчі в Польщі.

Немає наслідку без причини. Знайти її — наполовину виграти в майбутньому бою. Тож не дивно, що багато оглядачів присвятили сумній поразці киян не менше рядків, ніж їх перемозі над шотландцями. Судили і сяк і так.

Причин зриву було кілька — загальних і окремих.

Окремою причиною, безумовно, була хвороба воротаря Віктора Банникова. Серйозне пошкодження спини не могло не позначитися на його грі. Аж до самого початку матчу, ще за півгодини, не було відомо, чи зможе він стати у ворота. А другий воротар, Євген Рудаков, щойно вийшов з лікарні. За інших обставин ворота киян мали б надійніший захист.

Окремою причиною було й те, що молодий стопер Сергій Круликовський порушив ігрову дисципліну, і його

По-чемпіонському захищає ворота київського «Динамо» Євген Рудаков.

зона в обороні часто виявлялася вразливою. Саме з неї Любанський і забив у Києві другий гол.

І те, що Йосип Сабо, втративши самовладання, не зумів реалізувати пенальті,— теж окрема причина.

Але були й серйозніші.

Чемпіонат країни 1967 року випав важкий. Заграло на повну силу московське «Динамо». Боротьба з ним за лідерство відібрала в киян дуже багато сил. Команда надто втомилася від того, що кожен суперник боровся проти чемпіона з подвоєною енергією, і тому для киян, які мріяли знову стати найсильнішими в країні, перший-ліпший календарний матч своєю гостротою скидався на фінальний. Такого навантаження команда ще ніколи не знала. До поединку з «Гурніком» вона прийшла стомлена.

Безумовно, не минулася марно й деяка недооцінка сили суперника. Знаючи, що він поступається перед шотландцями, команда не зуміла знову настроїтися на перемогу так, як у Глазго.

Бракувало й потрібного досвіду. Команда має визріти для завоювання чемпіонського титулу в турнірі континенту так само, як вона має визріти і для здобуття першості в межах своєї країни. Цей процес триває не рік і не два. І нема нічого дивного в тому, що радянські клуби ще не вміють правильно розподіляти сили на двох відповідальних дистанціях — міжнародній і внутрішній.

Нарешті, й Федерація футболу СРСР не виявила належної турботи про команду. Динамівці не дістали жодної можливості помірятися силами з суперниками такого рангу, які виступають у поєдинках за європейську футбольну корону.

Дружні шаржі
М. БАЛИШАНА

Епіграми
Л. ГОРІЛОВСЬКОГО

Фото
Й. ШАЇНСЬКОГО

Зміст

Воротар республіки	3
„Ред Стар“ напітулює	14
Перший орденоносець команди	22
Люди з легенди	30
Становлення	40
Золота мрія	67
Щастя тобі, Юрію!	81
Кубок — вдруге!	92
Загадка Віктора Маслова	106
Гранди європейського футболу	117
Золото — втретє	131
Вчетверте чемпіони	138

МИХАИЛ ИСАКОВИЧ МИХАЙЛОВ

Повість о „Динамо“
(на українском языке)

Редактор В. І. Митрофанов
Редактор видавництва А. П. Волошин
Оформлення художника В. П. Ярославського
Художній редактор В. В. Терещенко
Технічний редактор Е. П. Коробейникова
Коректори О. Л. Ляшенко, З. Г. Комаровська

БФ 09478. Зам. 9—472. Здано до набору 20/IV 1969 р.
Підписано до друку 7.X 1969 р. Формат 70×108¹/₃₂.
Тираж 44 000. Обл.-видавн. арк. 6,92. Фіз. друк.
арк. 5,0. Умовн. друк. арк. 7,0. Папір № 1. Ціна
23 коп.

Видавництво «Здоров'я», м. Київ, вул. Кірова, 7.
Київська книжкова фабрика № 1 Комітету по
пресі при Раді Міністрів УРСР, вул. Довженка,
5.